

Bosna i Hercegovina
REPUBLIKA SRPSKA
OPŠTINA TESLIĆ
ODSJEK ZA RAZVOJ

S T R A T E G I J A
RAZVOJA MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA NA PODRUČJU
OPŠTINE TESLIĆ ZA PERIOD 2010-2015

N A C R T

Teslić, oktobar 2009

S a d r Ź a j :

U v o d.....	str. 2
1. KRATKA ANALIZA STANJA U OBLASTI MSP.....	str. 3
1.1. Definicija i značaj malih i srednjih preduzeća.....	str. 3
1.2. Stanje u oblasti malih i srednjih preduzeća na opštini Teslić.....	str. 3
1.3. Institucionalna podrška MSP.....	str. 4
1.4. Finansijska podrška MSP	str. 6
2. IDENTIFIKACIJA PREPREKA RAZVOJU MSP.....	str. 7
2.1. Administrativno pravne prepreke.....	str. 7
2.2. Ekonomske prepreke.....	str. 7
2.3. Društveno političke i kadrovske prepreke.....	str. 8
2.4. Ostale prepreke.....	str. 8
3. IDENTIFIKACIJA POTENCIJALA ZA RAZVOJ MSP.....	str. 8
3.1. Prirodni resursi.....	str. 8
3.1.1. Poljoprivredno zemljište.....	str. 9
3.1.2. Šumski resursi.....	str. 9
3.1.3. Vodni resursi.....	str. 9
3.1.4. Mineralne sirovine.....	str. 9
3.1.5. Prirodne ljepote i drugi turistički potencijali.....	str.10
3.2. Demografski potencijali.....	str.10
3.3. Tržišni potencijali.....	str.10
3.4. Privredna tradicija.....	str.10
3.5. Potencijali ključnih privrednih djelatnosti.....	str.11
4. SWOT Analiza.....	str.13
5. STRATEŠKI CILJEVI I POTICAJNE MJERE ZA MALA I SREDNJA PREDUZEĆA U OPŠTINI TESLIĆ ZA PERIOD 2010-2015 GODINA.....	str.14
5.1. VIZIJA Razvoja.....	str.14
5.2. Strateški ciljevi.....	str.14
5.3. Operativni ciljevi.....	str.14
5.4. Programi podsticaja razvoja MSP za period 2010-2015 god.....	str.14
6. MONITORING.....	str.18

I. U V O D

Strategija razvoja malih i srednjih preduzeća (MSP) i poduzetništva uopšte, predstavlja jedan od najznačajnijih dokumenata koji proizlaze iz Strategije razvoja opštine Teslić za period 2010-2015 godina. To proizlazi iz činjenice da se Strategijom razvoja opštine predviđa da MSP uz turizam i poljoprivredu budu glavni nosioci razvoja i zapošljavanja u narednom srednjeročnom periodu.

Zakon o podsticanju razvoja malih i srednjih preduzeća u Republici Srpskoj kao i Strategija razvoja MSP u RS takođe predviđaju obavezu opština da sačine svoju Strategiju razvoja MSP i time ističu značaj ovog dokumenta za sveukupan razvoj lokalne zajednice.

Strategija razvoja MSP u opštini Teslić ima za cilj da kreira okvir za stvaranje dinamičkog razvoja MSP u narednom petogodišnjem periodu. Najznačajniji društveni i privredni efekti koji treba da se postignu uspješnom realizacijom Strategije biće povećanje zaposlenosti i povećanje ukupne materijalne osnove razvoja opštine.

Kroz ostvarenje strateških ciljeva treba da se značajno poveća broj malih i srednjih pravnih subjekata iz privrede tako da se taj broj posmatran prema broju stanovnika treba da približi prosjeku u RS i BiH.

Strategiju je obradio odsjek za razvoj uz saradnju sa Odjeljenjem za privredu i društvene djelatnosti opštine Teslić i Republičkom agencijom za razvoj malih i srednjih preduzeća, te naslanjajući se na nalaze i konstatacije iz već usvojene Analize stanja u oblasti malih i srednjih preduzeća na području opštine Teslić.

Metodološki pristup u izradi Strategije polazio je od usklađenosti sa Strategijom razvoja opštine Teslić 2010-2015, Republičkom strategijom razvoja MSP i Evropskom poveljom za mala preduzeća. Usklađenost sa Strategijom razvoja MSP RS-a se ogleda kroz naslanjanje na mjere koje ta strategija predviđa i na izvore poticaja razvoja koje ta Strategija preferira. Sa Evropskom poveljom usklađenost se ogleda kroz jeftinije i brže pokretanje malih preduzeća, bolje lokalne propise, finansijsku podršku, obrazovanje i obuku za preduzetnike i td. Sa lokalnom Strategijom razvoja usklađenost se ogleda u nastojanju ove Strategije da doprinese realizaciji prioritetnog strateškog pravca razvoja definisanog tom strategijom.

Obzirom da su sredstva lokalne zajednice vrlo ograničena to je bilo neophodno dati prioritete manjem broju privrednih sektora i to prvenstveno na drvoprerađivački, prehrambeni, turistički, metaloprerađivački. Pri tome dodatni prioriteti se daju novim kapacitetima u ruralnom dijelu opštine u cilju ravnomjernijeg razvoja cijelog područja opštine.

Praćenje realizacije Strategije će vršiti Odjeljenje za privredu i društvene djelatnosti kroz izvještaje koje će podnositi Načelniku i Skupštini opštine.

1. KRATKA ANALIZA STANJA U OBLASTI MSP

1.1. Definicija i značaj malih i srednjih preduzeća

Mala i srednja preduzeća su glavni nosilac razvoja privrede većine evropskih zemalja i važni su pokretači inovacija, zaposlenja, te socijalne i lokalne integracije.

Evropska povelja za mala preduzeća je obavezna za sve zemlje članice Evropske unije, za zemlje kandidate za članstvo u EU pa i za Bosnu i Hercegovinu. Evropska povelja obuhvata dest područja koja su značajna za poboljšanje poslovnog okruženja za mala preduzeća, a odnose se na reformu zakona, pristup finansijama, poslovno zastupanje, obrazovanje u preduzetništvu, konkurentnost idr.

Šta su mala preduzeća?

Postoje različite definicije malih i srednjih preduzeća . U Bosni i Hercegovini ne postoji jedinstvena definicija malih i srednjih preduzeća a u Republici Srpskoj to je definisano Zakonom o podsticanju razvoja malih i srednjih preduzeća. Prema tom Zakonu **Mala preduzeća** su pravna lica koja :

- 1.Zapošljavaju prosječno godišnje od 1 do 49 radnika,
- 2.Ostvaruju ukupan prihod od prodaje do 10.000.000,00 Konvertibilnih maraka ili imaju zbir bilansa aktive

U **Srednja preduzeća** ubrajaju se pravna lica koja:

1. Zapošljavaju prosječno godišnje od 50 do 249 radnika
2. Ostvaruju ukupan godišnji prihod od prodaje do 50.000.000,00 konvertibilnih maraka ili imaju zbir bilansa aktive u vrijednosti do 43.000.000,00 KM

Značaj malih i srednjih preduzeća za privredu svake zemlje najbolje se vidi iz podatka da je u većini zemalja Jugoistočne Evrope učešće MSP u bruto domaćem proizvodu više od 50%. To je rezultat velikog broja MSP. Broj ovih preduzeća na 1000 stanovnika je u Češkoj, Mađarsko, Slovačkoj preko 80, u EU je preko 50 a u BiH je svega 7. Prema podacima Odjeljenja za privredu na opštini Teslić taj broj je svega 3 (tri). Uz to ide još jedna negativna konstatacija da su sva uglavnom locirana u gradskim zonama .

Da bi se ovako loša slika poboljšala potrebne su snažnije mjere za stvaranje povoljnog okruženja za razvoj MSP.

1.2. Stanje u oblasti malih i srednjih preduzeća na opštini Teslić

Obzirom da je Skupština opštine već razmatrala i usvojila Analizu stanja u oblasti malih i srednjih preduzeća na području opštine Teslić prije nepune tri godine to se ovom prilikom daje samo kratko aktuelizovanje osnovnih podataka o tom stanju.

Prema podacima Odjeljenja za privredu na opštini Teslić ima registrovana 163 pravna subjekta koja se svrstavaju u sektor MSP.

Svrstano po oblastima onda su ona raspoređena kao:

1. Preduzeća iz oblasti poljoprivrede, šumarstva i lova - 6 subjekata
2. Iz oblasti vađenja rude i kamena – 1 subjekat
3. Iz oblasti prerađivačke industrije – 46 subjekata
4. Iz oblasti proizvodnje i snabdijevanja el. energijom i gasom – 1 – subjekat

5. Iz oblasti građevinarstva – 15- subjekata
6. Iz oblasti trgovine na veliko i trgovine na malo -45- subjekata
7. Iz oblasti saobraćaja, skladištenja i komunikacija -15- subjekata
8. Iz oblasti poslovanja nekretninama , iznajmljivanjem i sl. poslovnim djelatnostima – 9 – subjekata
9. Iz oblasti zdravstvenog i socijalnog rada -2 – subjekta
10. Iz ostalih oblasti (komunalne, uslužne, društvene, finansijske, socijalne i ostalih) – 23- subjekta.

Najveća i najznačajnija skupina su preduzeća iz oblasti prerađivača pa je interesantno vidjeti strukturu po vrstama djelatnosti prerade:

R.b.	Vrsta prerade	Broj subjekata	Struktura u %
1.	Prerada drveta	12	26,10
2.	Prerada metala	8	17,40
3.	Prehrambeni proizvodi	7	15,20
4.	Proizvodnja obuće	3	6,52
5.	Proizvodnja tekstilnih proizvoda	3	6,52
6.	Papirni proizvodi	3	6,52
7.	Uređaji i oprema	2	4,34
8.	Ostali prerađivači	8	17,40
	U K U P N O	46	100

Od ukupno 163 registrirana subjekta koji dostavljaju poslovne izvještaje AOP-u njih 125 ili 77% od ukupnog broja su mikro preduzeća koja zapošljavaju do 10 radnika. Najveći broj njih se bavi malom trgovinom.

Svi pravni subjekti MSP ostvarili su u 2008 godini ukupan prihod u vrijednosti od 233.450.000,00 KM što je u poređenju sa ostvarenim u 2007 godini više za 11,69 %. Rashode su ostvarili u vrijednosti od 224.841.806,00 KM, što je u odnosu na 2007 godinu povećanje za 19 %, što govori o padu ekonomičnosti poslovanja i smanjenju profita u odnosu na prethodnu godinu. Dobitak je ostvaren u ukupnom iznosu od 10.174.900,00 KM što je za 12,45% manje nego što je ostvareno u 2007 godini. Gubitak je ostvaren u iznosu od 191.495,00 KM što predstavlja povećanje za 9,8%.

Broj radnika u svim ovim subjektima je u 2008 godini na bazi časova rada bio 3.639 što predstavlja smanjenje u odnosu na prethodnu godinu za 347 radnika ili za 8,70 %.

Posljedice svjetske recesije su se kod naših privrednika već osjetile u 2008 godini .

U odnosu na ukupan broj zaposlenih na opštini Teslić 48,9% je zaposleno u MSP dok je taj procenat u RS 59%. I taj podatak dovoljno govori koliko je kod nas taj sektor nedovoljno razvijen.

1.3. Institucionalna podrška MSP-a

Institucionalna podrška razvoja MSP-a je u našoj opštini nerazvijena kao i cijeloj BiH . U Republici Srpskoj ona je unazad nekoliko godina napredovala pa je već stvorena institucionalna mreža za podršku razvoju MSP. Pitanje je koliko je ona istinski, „zgrabila“ taj problem i koliko daje istinske efekte.

Na nivou RS-a vođenjem razvojne politike MSP bave se sledeće institucije:

1. Vlada RS koja obezbeđuje sredstva za investiranje u razvojne projekte koji imaju cilj formiranje novih preduzeća, sredstva za podršku uvođenja ISO standarda u preduzećima i obezbeđuje druge uslove za podršku razvoju MSP (stvara povoljnu zakonsku regulativu i organizuje institucije za podršku MSP),
2. Fond za razvoj i zapošljavanje Republike Srpske, koji treba da obezbijedi povoljnije izvore finansiranja razvojnih programa MSP,
3. Odbor za privredu i finansije Narodne skupštine Republike Srpske, koji treba da prati stanje u ovoj oblasti i da predlaže strategije i politike razvoja MSP,
4. Republička agencija za razvoj malih i srednjih preduzeća, koja ima zadatak da koordinira radom subjekata za razvoj MSP, kako na republičkom tako i na lokalnim nivoima, da izrađuje strategije i planove razvoja MSP, da vodi baze podataka o MSP u RS, da inicira aktivnosti svih institucija koje podržavaju razvoj MSP i td.
5. Zavod za zapošljavanje eRS koji je zadužen za unapređenje efikasnosti zapošljavanja kroz sufinansiranje ekonomskih i tržišno opravdanih programa
6. Privredna komora RS koja ima zadatak da unapređuje saradnju domaćih izvoznika sa inostranim partnerima, i da pomogne u pripremi preduzeća na uvođenju ISO standarda,
7. Poslovna udruženja koja trebaju podsticati međusobno povjerenje privrednika i privrednu saradnju , sve do međusobnog organizovanja za zajedničko nastupanje na tržištu

Pored navedenih republičkih institucija podršku razvoju MSP pruža i lokalni nivo vlasti uz napomenu da je ta podrška sasvim skromna..

U opštini Teslić bila je registrovana Lokalna razvojna agencija koja je imala prvenstveni zadatak da pomaže razvoj MSP. Međutim iz različitih razloga ta agencija nije nikad zaživela pa se institucionalna podrška ogleda kroz rad Odjeljenja za privredu u okviru opštinske administrativne službe. Kadrovski potencijali ovog odjeljenja nisu dovoljni da pruži ozbiljniju podršku razvoju MSP pa se taj rad uglavnom ogledao kroz praćenje rezultata poslovanja i informisanja Skupštine o tome. Mnogo jači kadrovski potencijali u okviru ovog odjeljenja su za oblast poljoprivrede pa su tu i postignuti značajni rezultati.

Skupština je imala razumijevanja za potrebe stimulisavanja razvoja ovog sektora pa je u budžetu u zadnje dvije godine obezbeđivala sredstva za privredne poticaje (po cca 300.000,00 KM). Međutim ta sredstva su uglavnom utrošena za poljoprivredne programe i stimulaciju poljoprivredne proizvodnje jer programa razvoja i poticaja za MSP nije bilo. Nije se realizovala ni ideja o osnivanju biznis info-pultova kao nadomjestak Centara za registraciju po principu sve na jednom mjestu čijim radom bi se olakšao i ubrzao proces same registracije novih privrednih subjekata. Za registraciju obrtnika koja se inače vrši u administrativnoj službi opštine- Odjeljenju za privredu- informacije se daju kod referenata koji i obavljaju tu registraciju. Kao nadomjestak za biznis info-pultove štampane su prospektne agende u kojim su data kratka uputstva šta je potrebno za registraciju i ona stoje u šalter sali na dohvat ruke svakom zainteresovanom.

Od lokalnih institucija još treba spomenuti Zavod za zapošljavanje-ispostava Teslić koja daje sve potrebne informacije vezane za podsticaje koje za osnivanje novih MSP i zapošljavanje radnika kod njih daje Republički zavod za zapošljavanje i Vlada RS. Primjećuje se i nedostatak organizovanog udruženja malih privrednika koje je nekad uspješno radilo. U poljoprivredi imamo organizovane male poljoprivredne proizvođače kroz Zadruge i Udruženje „POLJOTES“ i imamo registrovano kod APIF-a oko 2.500 poljoprivrednih gazdinstava pa su time institucionalne pretpostavke razvoja poljoprivrede stvorene.

1.4. Finansijska podrška sektoru MSP-a

Analizom stanja u oblasti malih i srednjih preduzeća na području opštine Teslić koju je SO-e usvojila dat je pregled finansijske podrške MSP i pri tome je konstatovano da se mala preduzeća nalaze u nepovoljnom položaju u pogledu načina i uslova finansiranja bilo da je riječ o kreditima poslovnih banaka bilo da je riječ o kreditima mikrokreditnih organizacija. To je tako prvenstveno zbog činjenice da poslovne banke daju kredit po vrlo visokim kamatama- u prosjeku 9% na godišnjem nivou- plus naknada za obradu zahtjeva se kreće od 0,5% do 2%. Kod mikrokreditnih organizacija je to još drastičnije jer se kamate kreću od 12% pa čak i do 18% na godišnjem nivou. Uz to banke traže vrlo visoka obezbjeđenja vraćanja kredita a mikrokreditne organizacije traže žirante. Naročita nepovoljnost se ogledala u činjenici da tada nije uopšte finansiran start-up biznis.

Usporedbe radi u Sloveniji je MSP za razvojne programe imaju dostupan kredit po stopi od 4% zahvaljujući njihovom Fondu za razvoj MSP. U Srbiji se takođe iz Fonda za razvoj MSP odobravaju sredstva po kamatnoj stopi od 5% za okrug Beograda , dok je za rubna područja Srbije ta kamata 1%. To sve nam ukazuje da bi i kod nas trebalo što prije osnovati poseban Fond za razvoj MSP.

U odnosu na vrijeme koje je obuhvatila pomenuta Analiza desile su se neke promjene koje donekle popravljaju situaciju u pogledu mogućnosti finansiranja MSP. Utvrđeno je da najmanje 15% potencijala Fonda za razvoj i zapošljavanje –kojim upravlja Investiciono Razvojna Banka RS- se plasira za podršku razvoja MSP. Omogućeno je dobijanje i kredita za start-up biznise. U svemu tome opet se pojavljuje nepovoljnost što se ta sredstva plasiraju putem poslovnih banaka . Jer poslovne banke na kamatu Fonda kaleme i svoju kamatu čime je povećavaju na oko 7,5% što opet predstavlja visoku stopu. Uz to poslovne banke i kod ovih plasmana traže visoko obezbjeđenje što otežava mnogim MSP pristup ovim izvorima. Naročito to predstavlja problem početnim biznisima pa je nužno naći model garantovanja povrata kredita početnih biznisa.

Nadalje usvojen je Zakon o finansijskom lizingu koji omogućuje nabavku opreme MSP putem finansijskog lizinga. Ovaj način finansiranja je povoljniji za MSP jer umnogome pojednostavljuje proceduru u odnosu na klasični kredit, pojednostavljuje obezbjeđenje povrata kredita i sav proces se ubrzava. Obično su i kamatne stope kod lizinga manje nego kod klasičnih kredita. Ovaj način finansiranja je kod nas u začetku i još je nerazvijen. Donekle će njegovom značajnijem učešću u finansiranju razvoja MSP smetati naša nestabilna politička situacija koja ovakvo finansiranje čini rizičnim za davaoce lizinga.

Financijska podrška iz budžeta opštine je do sada uglavnom izostala jer smo vidjeli da su sredstva za poticaje u privredi uglavnom odlazila za potrebe razvoja poljoprivrede. I tamo ima malih biznisa i svakako je značajna i ta podrška ali je potrebna ozbiljnija podrška otvaranju malih biznisa iz oblasti proizvodnje i deficitarnih usluga.

2. IDENTIFIKACIJA PREPREKA RAZVOJU MSP

2.1. Administrativno pravne prepreke

Brojne su prepreke ove prirode koje koče razvoj malog preduzetništva. U nekim slučajevima one su i odlučujuće za stvaranje uslova pokretanja biznisa (kao neriješeni imovinsko.pravni odnosi na zemljištu na pr.).

Kao značajnije prepreke pored pomenute su:

- Nedovoljno uređena legislativa za MSP
- Neefikasnost administracije u procesima registracije MSP
- Siromaštvo mjera za podsticaj razvoja MSP i mjera za ohrabrivanje preduzetništva na širem planu
- Neadekvatne odredbe imovinsko pravnih propisa u vezi korištenja javne infrastrukture- i zemljišta takođe- kao i korištenja poslovnih prostora
- Nedovoljno izgrađena institucionalna struktura važna za MSP
- Neizgrađen koncept otklanjanja ili minimiziranja faktora visokog poslovnog rizika za strane ulagače
- Sporost sudskih i izvršnih organa

2.2. Ekonomske prepreke

Ekonomske prepreke mogu biti eksterne i interne prirode.

Od onih eksterne prirode najznačajnije su :

- Ograničene mogućnosti finansijskog tržišta
- Nedostatak povoljnih programa kreditiranja MSP kod komercijalnih banaka
- Vrlo nepovoljni uslovi i struktura kredita kod mikrokreditnih organizacija
- Nedostatak velikih preduzeća kao važnog oslonca za MSP
- Nezadovoljavajući nivo mjera direktne i indirektno podrške MSP
- Nedovoljna tržišna usmjerenost MSP
- Fiskalna opterećenja
- Siva ekonomija

Od prepreka interne prirode navodimo:

- Nedostatak vlastitog kapitala za pokretanje start-up biznisa
- Nedovoljno poznavanje finansijskog menadžmenta i marketinga u biznisu
- Nedovoljna sposobnost evaluacije poslovne ideje
- Zanemarivanje biznis planova
- Ograničen pristup i primjena inovacija kao i novih tehnologija

2.3. Društveno političke i kadrovske prepreke

Od brojnih prepreka ove vrste nabrojaćemo samo neke:

- Problemi i značaj MSP nisu podignuti na najviši društveni nivo
- Država nije dovoljno uredila tržište i zaštitu domaćih proizvođača
- Nedovoljna je regulativa i institucionalan borba protiv korupcije i privrednog kriminala
- Nedovoljna su sredstva za naučno-istraživačke i inovacijske procese
- Nedostatak dovoljnog broja obrazovanih kadrova u MSP i iskusnog osoblja za sektor malog preduzetništva
- Nemotivisanost mladih ljudi za pokretanje vlastitog biznisa usljed neadekvatnog obrazovnog procesa za potrebe preduzetništva
- Usmjerenost menadžera u MSP na tradicionalne proizvodnje koje se zasnivaju na niskoj produktivnosti i niskom stepenu tehnologije

2.4. Ostale prepreke

Od ostalih prepreka, kojih ima dosta, nabrojaćemo one značajnije:

- Struktura radnosposobnog stanovništva se znatno promijenila pa među nezaposlenim koji traže posao dominiraju oni koji nemaju dovoljno znanja i radnog iskustva (mnogi sposobni i obrazovani su otišli vani i još odlaze)
- Ne stvaraju se uslovi za samozapošljavanje u ruralnim područjima jer nema programa lokalnog seoskog razvoja pa je pritisak radne snage na zavode za zapošljavanje i sa te strane povećan
- Nedostaju programi za razvoj kreativnog omladinskog preduzetništva
- Nepostojanje tradicije za kooperativno zajedništvo i teško ide udruživanje u bilo koji oblik poslovnog udruživanja
- Neaktivnost opštinskih vlasti na privlačenju potencijalnih investitora i nedostatak pripremljenih lokacija za nove investicione aktivnosti
- Neizgrađena je politika seoskog turizma
- Nedovoljna je saradnja institucija za podršku razvoju MSP
- Nedovoljna direktna zastupljenost preduzetnika u nadležnim državnim i opštinskim organima
- Sistem moralnih i demokratskih vrijednosti je neizgrađen za kontekst tržišne ekonomije
- Podsticajni kulturni procesi koji upotpunjuju kompleks uslova važnih za preduzetničke trendove nisu dovoljno razvijeni

3. IDENTIFIKACIJA POTENCIJALA ZA RAZVOJ MSP U OPŠTINI TESLIĆ

3.1. Prirodni resursi

Iako ovi resursi najčešće imaju indirektnu vezu sa nastankom i razvojem MSP značajni su kao opšti uslovi privrede i dobra osnova za brži privredni razvoj. Na opštini Teslić najvažnije prirodne resurse predstavljaju:

1. Poljoprivredno zemljište

2. Šumski kompleksi
3. Vodni potencijali i ljekovite mineralne vode
4. Mineralne sirovine
5. Prirodne ljepote i drugi turistički potencijali

3.1.1. **Poljoprivredno zemljište** je uvijek značajan prirodni resurs a pogotovo za našu opštinu koja pripada brdskoplaninskom području. Od ukupnog zemljišta 34,5% je poljoprivredno a od ukupnog poljoprivrednog zemljišta 68,4% su oranice 819.947 ha).

To je velik resurs u mogućnostima proizvodnje hrane , pogotovu biološke zdrave hrane. Prema karakteristikama područja postoje veoma dobri uslovi za razvoj stočarstva i voćarstva. Za ozbiljniju bilo kakvu ratarsku proizvodnju smetnja su usitnjeni posjedi. Većina poljoprivrednih posjeda je reda veličine oko 3,5 ha sa parcelama uglavnom manjim od 1 ha. Većina poljoprivrednih proizvođača je orjentirana samo na proizvodnju za potrebe vlastitog domaćinstva.

Programskim pristupom i razrađenim stimulativnim mjerama moguće je pretvarati te proizvođače u tržišno orjentirane proizvođače. Zatim izgradnjom dobre saobraćajne infrastrukture i stvaranjem drugih uslova poticati razvoj MSP u prehrambeno-prerađivačkom sektoru na seoskim područjima, čime bi se stvorile mogućnosti za otvaranje novih radnih mjesta i samozapošljavanje.

3.1.2. **Šumski resursi**

Pod šumama na području opštine Teslić nalazi se 46.213 hektara u državnom i 4.711 hektara u privatnom vlasništvu. U strukturi šuma dominiraju visoke šume sa prirodnom obnovom što dovoljno govori o značaju ovog prirodnog resursa.

Zahvaljujući bogatstvu šuma imamo na našoj opštini drvoprerađivački sektor kao najrazvijeniji sektor u oblasti MSP. Međutim, još uvijek se nedovoljno efikasno koristi ovaj prirodni potencijal jer se izvozi u nedovoljno finaliziranom proizvodu. Još su velike mogućnosti finalizacije i time većeg zapošljavanja.

3.1.3. **Vodni potencijali termomineralne vode**

Opština Teslić raspolaže značajnim vodnim resursima. Veliki su potencijali za izgradnju malih hidroelektrana jer se radi o planinskim vodotocima. Čista voda tih vodotoka je dobra osnova za zasnivanje ribogojilišta pastrmke . Zatim veliki su potencijali pitke čiste vode. Naša opština je po nalazištima mineralne vode i prirodnih izvorišta bogatija od susjedne opštine Tešanj a nema ni jednu punionicu vode dok na tešanjskoj opštini ih ima pet.

Ljekovite termomineralne vode su posebno vrijedan resurs i on je u dobroj mjeri iskorišten. Međutim nisu iskorištene sve mogućnosti kroz prateće djelatnosti koje idu uz zdravstveni turizam.

3.1.4. **Mineralne sirovine**

Istraživanja su pokazala da na području opštine postoje tragovi mnogih ruda i minerala (magnezit-koji se nekad eksploatisao- zatim laporac, dolomit, krečnjak i granit „gabro“i drugi). Najveće dokazane količine su kod krečnjaka i granita . Krečnjak se već eksploatiše za potrebe lokalnog građevinarstva . Granit je vrlo značajan građevinski materijal i to višestruko. Može se koristiti kao drobljeni kamen za habajući sloj asvalta, kao kocke za popločavanje ulica i trotoara, kao rezani kamen za popločavanje trgova, ulica , trotoara. Na eksploataciji i preradi sličnog kamena Jablanica je razvila čitav grad.

3.1.5. Prirodne ljepote i drugi turistički potencijali

Pogodnosti za razvoj turizma kao osnove za malo poduzetništvo proizlaze iz bogatog biljnog i životinjskog svijeta, hidrografskih potencijala, prirodnih rijetkosti i zanimljivosti (prirodne pećine-špilje, klanci, vodotoci, istorijski spomenici, spomenici kulture, vjerski objekti, vjerske manifestacije isl.). Opština Teslić ima svaku od ovih pretpostavki na svojoj teritoriji(Rastuška pećina, živopisni vodotoci Velike i Male Usore i više planinskih rječica sa potočnom pastrmkom, stećci, Manastir Liplje, Kondžilo i dr.). Znači da postoje uslovi za razvoj lovnog i ribolovnog turizma, planinskog turizma, seoskog turizma, vjerskog i manifestacionog turizma. Za banjski turizam možemo reći da je već razvijen.

3.2. Demografski potencijali

Demografski potencijali se ogledaju kroz broj i strukturu radno sposobnog stanovništva kao i broj i kvalifikacionu strukturu onih koji traže posao. Od procijenjenog broja stanovnika (53.000) koliko ima opština Teslić njih oko 37.000 ili 70% pripada starosnoj dobi između 15 i 65 godina , dobi za koju možemo reći da može biti radno aktivna.

Broj nezaposlenih , onih koji su evidentirani da traže posao je 3.729. Među njima najbrojniji su oni koji nemaju zanimanje-1.535 ili 41%, zatim KV radnici-1.429 ili oko 38%, sa srednjom stručnom spremom je 675 ili oko 18%, a onih sa visokom spremom oko 40 ili nešto preko 1%

3.3. Tržišni potencijali

Tržišni potencijal za MSP jednim dijelom zavisi od razvijenosti potrošačkog društva a drugim dijelom od razvijenosti kooperacija privredne strukture, naročito veza sa velikim i stranim preduzećima. Jer samo jedan dio proizvoda i usluga ide kao gotov proizvod krajnjoj potrošnji , dok najveći dio ide preduzećima kooperantima za potrebe odvijanja njihove dalje poslovne aktivnosti. Kod nas je to naročito izraženo kod drvoprerade, metalnog sektora i obučarstva.

Naša preduzeća su manje konkurentna za potrošačko tržište, posebno za inostrana tržišta pa je malo njih koja imaju svoje izgrađeno tržište. Da bi se to popravilo neophodno je podsticati sve mjere za povećanje konkurentnosti:

- jačanje partnerstva (clustering)
- jačanje podugovarajućih strateških kooperativnih veza sa jakim industrijama
- uvođenje grupa ISO standarda kvaliteta
- organizaciono-tehnoloških inovacija

3.4 Privredna tradicija

Tradicija oblika i intenziteta privređivanja na opštini Teslić je vezana za veća industrijska preduzeća (Borja, Destilacija, Mašinstvo i dr.) sa vrlo malo tradicije u maloj privredi i privatnom sektoru. Za razliku od nas neke opštine kao Laktaši, Visoko, Gračanica, imale su od ranije razvijenu malu privredu pa im tranzicijski period lakše prolazi. I u ovim otežanim okolnostima one lakše razvijaju segment MSP.

Kod nas je mala privreda uspjela da se donekle razvije u poljoprivredi (male farme), uslužnom zanatstvu, trgovini i ugostiteljstvu, uslugama teretnog transporta, građevinarstvu i nešto u proizvodnom sektoru .

Dosadašnje studije rađene u BiH ukazuju da su ključne djelatnosti pogodne za preduzetništvo, odnosno formiranje MSP, proizvodnja i usluge a ne transport i trgovina kako se to obično misli. Zbog toga se u procesima podsticanja razvoja MSP trebaju preferirati ove ključne djelatnosti.

3.5. Potencijali ključnih privrednih djelatnosti

U Republici Srpskoj kao ključne djelatnosti za razvoj MSP prepoznato je 5 sledećih proizvodnih sektora: drvo i namještaj, prehrambeni sektor, metalni sektor, sektor tekstila i odjeće, sektor kože i obuće.

Gotovo u potpunosti se sa ovim izborom podudara privredna struktura opštine Teslić.

Međutim zbog već izgrađene tradicije u turističkoj djelatnosti i obziromna njene mogućnosti na našoj opštini pored navedenih ključnih djelatnosti obavezno uključujemo turizam kao jednu od ključnih djelatnosti.

Drvo i namještaj je djelatnost sa najdužom tradicijom i sa najviše zaposlenih radnika na našoj opštini. Ona tradicionalno predstavlja i našu najveću izveznu granu ali nažalost uvijek nižih faza obrade.

U sklopu revitalizacije ovog sektora treba dakle prvenstveno rješavati problem niskog stepena obrade drveta kroz javni program pružanja finansijske i stručno-tehničke podrške MSP-u, koji proizvodi i razvija više faze prerade drveta. Uz to je potrebno da se sva preduzeća ovog sektora na opštini povežu u klaster i da se razvije sistem dogovaranja o međusobnoj usklađenosti proizvodnje i usklađenog nastupa na stranim tržištima.

Prehrambena industrija iako relativno mlada - bez tradicije- postaje značajna grana jer već imamo nekoliko respektabilnih kapaciteta kao što su „Natura Vita“, DTD Šnjegotina, „Unitas“ koje koristeći domaće sirovine ostvaruju tržišnu proizvodnju. Treba prihvatiti ovu orijentaciju korištenja domaćih sirovina i nastaviti stimulisati razvoj ove vrste prerađivačke djelatnosti jer postoje velike mogućnosti domaćeg tržišta u supstituisanju uvoza. Uz to velike su mogućnosti izvoza ekološki čiste i zdravstveno sigurne hrane.

Treba obezbijediti finansijsku i stručno-tehničku pomoć u cilju uvođenja savremenih tehnoloških rješenja kod svakog novog subjekta u ovoj oblasti kao i uvođenja standarda kvaliteta. Povezivanje ove grane sa poljoprivrednim proizvođačima na čvrstim i dugotrajnim osnovama bit će osnova za stvaranje radnih mjesta u poljoprivredi.

Neophodno je obezbijediti svaku podršku proizvođačima koji podižu skladišne i rashladne kapacitete.

Turizam kao ključna djelatnost je značajan jer njegov razvoj povlači za sobom i razvoj poljoprivrede, prehrambene industrije, trgovine, saobraćajne infrastrukture, ekologije.

Naša opština ima značajne mogućnosti razvoja raznih vidova turizma: zdravstvenog, planinskog, seoskog, lovnog, vjerskog i eko-turizma.

Zbog toga se mora nastaviti sa ubrzanom tempomodernizacije infrastrukture u ruralnim područjima kao prve pretpostavke razvoja svakog oblika turizma. Treba ohrabrivati i podsticati ulaganja u seoski turizam. Neophodno je činiti veću promociju eko-turizma, tim više što već imamo tri NVO koje se bave ekologijom i koje imaju ambicije turističke prirode. Veću promociju i osmišljeno korištenje već razvijenog vjerskog pohađanja na neka svetišta iskoristiti za podizanje vjerskog turizma na nivo djelatnosti.

Zdravstveni turizam je napravio novi iskorak u svom razvoju završetkom rekonstrukcije Kardiala obogaćujući svoju ponudu raznim sadržajima tako da ovaj turizam u sebe već uključuje rekreacioni i sportski turizam što će svakako doprinijeti većem zapošljavanju i razvoju pratećih djelatnosti.

Metaloprerađivački sektor je doživio najveći pad koji se mogao doživjeti. Od druge grane po broju zaposlenih pao je među zadnje. Posljedica loše provedene privatizacije i drugih faktora se ogleda u gašenju proizvodnje u Mašinstvu, 4.Septembru, do svođenja ranijih kapaciteta TKO i Zraka na četvrtinu.

Iako metaloprerađivački sektor za mnoge sredine predstavlja strateški sektor jer za sebe veže niz drugih djelatnosti i stvara mogućnosti diverzifikovane proizvodnje , kako u svojoj grani tako i na širem planu kod nas je taj sektor zanemaren.Najveći dio stručne radne snage se rasuo po zapadnoevropskim zemljama što će dodatno otežati revitalizaciju ovog sektora. Tehnologija je zastarjela kod svih subjekata.

Za njihovu revitalizaciju neophodno da se njihovi menadžerski timovi uz pomoć državnih institucija i stručnih agencija, povežu sa strateškim partnerima koji će uposliti njihove kapacitete i pomoći im u osavremenjavanju tehnološke opreme.

4. SWOT analiza

SWOT analiza predstavlja sublimat prethodnih analiza i analiza iznesenih u već usvojenoj Analizi stanja u oblasti MSP na području opštine Teslić, gdje su kritički i deskriptivno opisani sadašnje stanje MSP, prepreke i potencijali za njegov razvoj na opštini Telić.

Snage- Strengths	Slabosti - Weaknesses
<ul style="list-style-type: none"> - Povoljan geostrateški položaj - Raspoloživost jeftine i kvalifikovane radne snage - Prirodni resursi - Dugogodišnja tradicija u sektorima drvne, metalske i hemijske industrije kao i u turizmu i poljoprivredi - Povoljne lokacije preduzetničkih zona - Mladi visoko kvalifikovani kadrovi - Izvozno orjentisana proizvodnja 	<ul style="list-style-type: none"> - Dominacija mikro preduzeća u okviru MSP - Nedostatak menadžerskog i preduzetničkog obrazovanja u MSP - Nedostatak šire finansijske podrške - Nizak procenat izdvajanja iz budžeta opštine za podsticanje MSP - Komplikovane procedure registrovanja preduzeća - Složenost rješavanja imovinskopravnih odnosa - Nizak nivo preduzetničke kulture i poslovne etike - Loša iskorištenost prirodnih i privrednih potencijala
Prilike - Opportunities	Prijetnje - Threats
<ul style="list-style-type: none"> - Dislokacija proizvodnih kapaciteta iz zemalja EU - Stvaranje preduzetničke infrastrukture - Stvaranje povoljnijeg preduzetničkog ambijenta - Prepoznavanjem potrebe za strateškim razvojem poljoprivrede, turizma i MSP-a - Akumulisanje podsticajnih sredstava za razvoj MSP-a - Privlačenje stranih investicija - Promocija povoljnih lokaliteta u industrijskim zonama 	<ul style="list-style-type: none"> - Politička nestabilnost, birokratija i korupcija - Nedovoljno razvijena svijest o preduzetničkoj kulturi - Malo izdvajanje iz budžeta opštine za preduzetničku infrastrukturu - Pasivan odnos prema razvoju MSP-a - Siva ekonomija - Nedovoljna spoznaja stranih ulagača o mogućnostima ulaganja - Pasivnost uspostavljanja veza između MSP-a - Neefikasna lokalna vlast - Nemogućnost pristupa finansijskom kapitalu pod povoljnijim uslovima

5. STRATEŠKI CILJEVI I POTICAJNE MJERE ZA MALA I SREDNJA PREDUZEĆA U OPŠTINI TESLIĆ ZA PERIOD 2010-2015

5.1. Vizija razvoja

Polazeći od zakonskih postavki, od strategije razvoja MSP u RS, kao i od Strategije razvoja Opštine Teslić za period 2010-2015 g. a imajući na umu stanje u ovoj oblasti predlaže se sledeća **VIZIJA RAZVOJA** u oblasti MSP:

Opština Teslić će postati sredina razvojnih aktivnosti malih i srednjih preduzeća (MSP) i preduzetništva. Poslovne inicijative će se ohrabrivati i poticati raznovrsnim mjerama čime će se osigurati raznovrsnost proizvodne strukture, brzo prihvatanje novih vještina i brzu realizaciju dobrih ideja za nove poslove.

U odnosu na sadašnje stanje broj MSP će se do 2015 godine povećati za 50% a broj zaposlenih će se u MPS povećati za 40%. To će se pozitivno odraziti na povećanje ukupnog prihoda, ukupnog broja zaposlenih, povećanje izvoza i poboljšanje životnog standarda većeg broja građana naše opštine.

5.2. Strateški ciljevi su:

1. Povećanje broja MSP
2. Povećanje ukupnog broja zaposlenih u sektoru MSP
3. Povećanje konkurentnosti MSP u cilju jačanja njihovog izvoznog potencijala
4. Povećanje učešća MSP u bruto dodajnoj vrijednosti

5.3. Operativni ciljevi

Za ostvarenje pomenutih strateških ciljeva neophodno je ostvariti sljedeće operativne ciljeve za period 2010-2015. godina:

1. Jačanje finansijske podrške MSP i preduzetništva
2. Stvaranje i razvoj preduzetničke infrastrukture
3. Ubrzanje postupka registracije i smanjenje troškova pri registraciji
4. Jačanje institucionalne podrške razvoja MSP
5. Podsticaj partnerstva i klasterizacije MSP
6. Obrazovanje preduzetnika
7. Smanjenje fiskalnog opterećenja MSP
8. Jačanje inovacijske i tehnološke konkurentnosti MSP
9. Jačanje uloge informaciono-komunikacijskih tehnologija u razvoju MSP
10. Internacionalizacija MSP

5.4. Programi podsticaja razvoja MSP za period 2010-2015 godina

Za ostvarenje operativnih ciljeva za period 2010-2015. godina, neophodno je ispuniti sledeće programe podsticaja.

1. Jačanje finansijske podrške MSP i preduzetništva

Program podsticaja 1 – Formiranje Garancijskog fonda za kredite MSP opštine Teslić, koji bi bio garant po kreditima koje uzimaju MSP za pokretanje biznisa ili za proširenje djelatnosti početnim

- iznosom za 2010 god. od 100.000,00 KM
Rok: početak 2010 god. prilikom usvajanja budžeta
Nosilac: SO-e i Odjeljenje za finansije
- Program podsticaja 2 – Izrada Odluke o formiranju Garancijskog fonda i njeno usvajanje
Rok: prvi kvartal 2010
Nosilac: Odjeljenje za privredu i Odjeljenje za finansije
- Program podsticaja 3 – Obezbijediti finansijsku podršku za početnike u biznisu (start-up) u okviru granta za prosperitetne poslovne ideje
Rok: početak 2011 god. i dalje kontinuirano
Nosilac: SO-e i Odjeljenje za finansije
- Program podsticaja 4 – Pripremiti promotivni materijal i održati seminar za sve Zainteresovane menadžere MSP o finansijskom lizingu kao povoljnom izvoru finansiranja poduzetničkih aktivnosti
Rok: juli 2010 godine
Nosilac: Odjeljenje za finansije i Odjeljenje za privredu
- Program podsticaja 5 – Pripremiti brošuru o mogućnostima kreditiranja iz Fonda za razvoj i zapošljavanje RS i dostaviti je svako privrednom subjektu na području opštine Teslić
Rok: septembar 2010
Nosilac: Odjeljenje za privredu i Odjeljenje za finansije u

2. Stvaranje i razvoj preduzetničke infrastrukture

- Program podsticaja 1 – Izrada baze podataka o neiskorišćenom građevinskom zemljištu i neiskorišćenim poslovnim prostorima u cilju obezbjeđivanja uslova za razvoj preduzetničkih biznisa
Rok: prva polovina 2011
Nosilac: Odjeljenje za prostorno uređenje
- Program podsticaja 2 – Rješenje imovinskih odnosa na zemljištu u Radno-komunalnoj zoni „Lanara“ i završetak regulacionog plana te zone
Rok: juni 2010 godine
Nosilac: Odjeljenje za prostorno uređenje, Imovinskopravna služba, društveni pravobranilac i SO-e
- Program podsticaja 3 – Izrada projekta uređenja Radno-komunalne zone i njegovo usvajanje
Rok: kraj 2010 godine
Nosilac: Odjeljenje za prostorno planiranje i SO-e
- Program podsticaja 4 – Izrada Programa uređenja Radno-komunalne zone i pristupanje njegovoj realizaciji
Rok: prvi kvartal 2011 god. za izradu programa
Nosilac: Odjeljenje za komunalne djelatnosti, Odjeljenje za

- Program podsticaja 5 – Izrada Odluke o stimulativnom načinu ustupanja ili prodaje uređenog zemljišta u Radno-komunalnoj zoni
Rok: prvo polugodište 2011 god.
Nosilac : Načelnik opštine , Odjeljenje za prostorno uređenje i Odjeljenje za komunalne poslove
- Program podsticaja 6 – Realizacija programa modernizacije putne infrastrukture na opštini Teslić kako bi se stvarali uslovi za pokretanje malih biznisa i u ruralnim dijelovima opštine
Rok: kontinuirano za čitav period 2010-2015 god.
Nosilac: Odjeljenje za komunalne djelatnosti i SO-e

3. Jačanje institucionalne podrške razvoja MSP

- Program podsticaja 1- Kadrovsko jačanje postojećih službi za podršku MSP prvenstveno u Odjeljenju za privredu i Odsjeku za razvoj
Rok: prvi kvartal 2010
Nosilac: Načelnik opštine i Načelnik Odjeljenja za privredu
- Program podsticaja 2- Formiranje i stalno ažuriranje baze podataka MSP u Odjeljenju za privredu
Rok: Za formiranje baze prva polovina 2010, za ažuriranje kontinuirano
Nosilac: Odjeljenje za privredu
- Program podsticaja 3- Formiranje biznis informacionog punkta (first-stop-shop) koji bi omogućio ubrzanje i pojeftinjenje postupka registracije
Rok: septembar 2010
Nosilac: Načelnik opštine i Odjeljenje za privredu
- Program podsticaja 4- Formiranje centra za izdavanje dozvola pri Odjeljenju za prostorno uređenje
Rok : prva polovina 2011
Nosilac: Načelnik opštine i Odjeljenje za prostorno uređenje

4. Podsticaj partnerstva i klasterizacija

- Program podsticaja 1- Podsticanje formiranja i aktiviranja Udruženja teslićkih privrednika kao organizacije koja će predstavljati interese svih privrednika u partnerskom odnosu sa javnim sektorom
Rok: septembar 2010 god.
Nosilac: Odjeljenje za privredu i Odsjek za razvoj
- Program podsticaja 2 – Podsticanje formiranja klastera u drvoprerađi na području opštine Teslić radi realizacije zajedničke marketing aktivnosti i zajedničkog nastupanja na domaćem i inostranom tržištu, istraživanja tržišta , osvajanja novih proizvoda i tehnologija
Rok : 2010 i 2011 god.
Nosilac: Odjeljenje za privredu i Odsjek za razvoj
- Program podsticaja 3 – Razvoj partnerstva između javnog i privatnog sektora radi racionalnijeg obavljanja određenih poslova

Rok: kontinuirano

Nosilac: Udruženje privrednika i SO-e

5. Obrazovanje i konsalting preduzetnika

Program podsticaja 1 – Prilagoditi nastavni plan i program srednjih stručnih škola potrebama MSP uvođenjem predmeta preduzetništva iz različitih privrednih oblasti

Rok : druga polovina 2010 god.

Nosilac: Srednja škola „Nikola Tesla“ Teslić u saradnji sa Ministarstvom prosvjete i kulture RS

Program podsticaja 2 – Organizovanje seminara, treninga i radionica za osnivanje novih i unapređene postojećih MSP

Rok : kontinuirano

Nosilac: Odsjek za razvoj u saradnji sa Odjeljenjem za privredu i Agencijom za razvoj MSP Republike Srpske

Program podsticaja 3 – Pružanje konsultantskih usluga MSP i preduzetnicima uključujući tu i pomoći pri izradi poslovnih biznis planova

Rok: kontinuirano

Nosilac: Odsjek za razvoj

6. Smanjenje fiskalnog opterećenja MSP

Program podsticaja 1- Izrada programa razvojnih poreskih i taksenih olakšica za MSP sa naročitim akcentom na novoosnovane subjekte

Rok : juli 2010 . godine i pratiti ga kontinuirano

Nosilac: Odjeljenje za finansije

Program podsticaja 2 –Izrada programa poreskih i drugih olakšica za pokrenute biznise u ruralnim područjima opštine

Rok : januar 2011 god.

Nosilac: Odjeljenje za finansije, Odjeljenje za privredu i Odsjek za razvoj

7. Jačanje inovacijske i tehnološke konkurentnosti MSP

Program podsticaja 1 – Izrada programa podsticanja uvođenja inovacija i novih tehnologija u MSP po uzoru na isti program RS-a

Rok: septembar 2011 godine

Nosilac: Odjeljenje za privredu

Program podsticaja 2 – Podsticanje uvođenja sistema standarda kvaliteta u MSP

Rok: kontinuirano

Nosilac: Odjeljenje za privredu i Odsjek za razvoj i SO-e

8. Jačanje uloge informaciono-komunikacijskih tehnologija u razvoju MSP

Program podsticaja 1 – Podsticanje razvoja MSP koje se bave ili počinju baviti proizvodnjom softverskih programa i pružanjem usluga putem interneta

Rok: kontinuirano

Nosilac: Načelnik opštine

Program podsticaja 2 – Uvođenje izučavanja *E-business* (*E- commerc*, *E-marketing*

E-banking) u srednjim školama

Rok: kontinuirano

Nosilac: Srednje škole

Program podsticaja 3 – Jačanje elektronske komunikacije između organa javne uprave i MSP

Rok: kontinuirano

Nosilac: Opština, Sudovi, Poreska uprava, MSP

9. Internacionalizacija MSP

Program podsticaja 1 – Organizovanje savjetovanja MSP za istraživanja stranih tržišta i njihovih potencijala

Rok : 2010-2013 godina

Nosilac: Odjeljenje za privredu i Odsjek za razvoj u Saradnji sa Privrednom komorom i Agencijom za razvoj MSP R S-a

Program podsticaja 2 – Ponovno organizovanje sastanka sa privrednicima pokrajine Beluno iz Italije radi sagledavanja moguće saradnje u oblasti MSP

Rok: oktobar 2010 godine

Nosilac: Načelnik opštine, Odjeljenje za privredu i Odsjek za razvoj

Program podsticaja 3 – Izrada programa promocije naše Radno-komunalne zone i programa podsticanja stranih investicija na području opštine Teslić

Rok : Februar 2011 godine

Nosilac: Odjeljenje za privredu i Odsjek za razvoj

Program podsticaja 4 – Izrada programa podsticanja izvoza visokofinalnih proizvoda

Rok: septembar 2011

Nosilac: Odjeljenje za privredu i Odsjek za razvoj

6. MONITORING

Praćenje realizacije ove Strategije vršit će Odjeljenje za privredu i društvene djelatnosti u saradnji sa Odsjekom za razvoj i svakih 6 mjeseci podnosiće izvještaj Načelniku opštine o njenom toku. Načelnik će odlučiti u kojim intervalima će davati informacije Skupštini opštine o realizaciji Strategije.

Odsjek za razvoj